

Ισότητα εκπαιδευτικών ευκαιριών και Πειραματικά Σχολεία: Βίοι Παράλληλοι; Ανάλυση των κοινωνικοοικονομικών χαρακτηριστικών των μαθητών

Θεοδόσης Συκάς¹, Δέσποινα Ποιμενίδου²
thsykas@gmail.com, dpoimeni@edlit.auth.gr

¹Οικονομολόγος, Καθηγητής Δ/θμιας Εκπ/σης

²Φιλολόγος, Καθηγήτρια Δ/θμιας Εκπ/σης

Περίληψη. Στην παρούσα εργασία διερευνάται ο βαθμός στον οποίο μεταβάλλονται ή όχι τα κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά των μαθητών που φοιτούν στα Πειραματικά Σχολεία (ΠΣ) λόγω της εφαρμογής του νομοθετικού πλαισίου για τα ΠΣ, βάσει του οποίου η επιλογή των μαθητών γινόταν με εξετάσεις (Ν.3966/2011), σε σχέση με τα αντίστοιχα των μαθητών που εισήχθησαν στα συγκεκριμένα σχολεία με κλήρωση. Από την ανάλυση των δεδομένων δεν προέκυψαν στατιστικά σημαντικές διαφορές, παρά μόνο όσον αφορά το εκπαιδευτικό επίπεδο των γονέων και ορισμένες κατηγορίες της επαγγελματικής τους διαστρωμάτωσης: το ποσοστό των γονέων των εισαχθέντων με εξετάσεις μαθητών, οι οποίοι ασκούν συναφή με την εκπαίδευση επαγγέλματα είναι συγκριτικά μεγαλύτερο. Ακόμη διαπιστώθηκε ότι ανεξαρτήτως του τρόπου εισαγωγής στα ΠΣ, το δείγμα των μαθητών που φοιτούν σε αυτά δεν είναι ούτε αντιπροσωπευτικό του συνόλου, αλλά ούτε και τυχαίο και καταδεικνύει τις διαφορετικές μορφωτικές επιδράσεις της οικογένειας, που, συχνά, δρουν αντίρροπα προς τις εξισωτικές επιδράσεις του σχολείου.

Λέξεις κλειδιά: Κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά, Ισότητα εκπαιδευτικών ευκαιριών, Πειραματικά Σχολεία.

Εισαγωγή

Στόχος της παρούσας μελέτης είναι να προκύψουν ερευνητικές διαπιστώσεις σχετικά με το βαθμό στον οποίο μεταβλήθηκαν ή όχι, συγκριτικά με τα αντίστοιχα χαρακτηριστικά των μαθητών παλαιότερων ετών, τα κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά των μαθητών που φοιτούσαν στα Πειραματικά Σχολεία (στο εξής ΠΣ) κατά το σχολικό έτος 2013-2014, ως απόρροια της εφαρμογής για πρώτη φορά συστήματος πρόσβασης στην πρώτη τάξη του Γυμνασίου και του Λυκείου με εξετάσεις, σύμφωνα με το νόμο πλαίσιο για τα ΠΣ (Ν. 3966/2011). Ήδη αμέσως μετά τη δημοσίευση του Ν.3966/2011 και πριν από την έναρξη λειτουργίας των ΠΣ σύμφωνα με τις διατάξεις του, διατυπώθηκαν εκ διαμέτρου αντίθετες απόψεις για τη στοχοθεσία (πρότυπο, πειραματικό, αριστεία) τον τρόπο λειτουργίας, τη διαδικασία αξιολόγησης των συγκεκριμένων σχολικών μονάδων και των εκπαιδευτικών που θα επιλέγονταν για την πλήρωση των θέσεων επί θητεία, καθώς επίσης και για τη διαδικασία επιλογής των μαθητών που θα φοιτούσαν σε αυτά και για τις αλλαγές που θα επέφερε η εισαγωγή με εξετάσεις στο κοινωνικό προφίλ τους. Το ζήτημα της ισότητας των εκπαιδευτικών ευκαιριών τέθηκε στο επίκεντρο των διαφωνιών για το νέο πλαίσιο λειτουργίας των ΠΣ, καθώς υποστηρίχτηκε ότι οι επικείμενες αλλαγές θα οδηγούσαν στη μετατροπή τους σε σχολεία που θα κάλυπταν τις εκπαιδευτικές ανάγκες των ανώτερων κοινωνικών στρωμάτων, οξύνοντας τις ήδη υπάρχουσες εκπαιδευτικές ανισότητες. Τη θέση

αυτή αποκαλύπτουν οι παρακάτω ενδεικτικές αναφορές: «...η ονομασία “Πρότυπα Πειραματικά Σχολεία” λειτουργεί...ως ομπρέλα συγκάλυψης του ελιτισμού, της διάκρισης και κυρίως της προώθησης των προνομιούχων μαθητών» (Γουδήρας, 2013), «...ο μαθητικός πληθυσμός του Πειραματικού πρέπει να είναι αντιπροσωπευτικός του συνολικού και όχι να αποτελείται από “άριστους”, άρα ο διαγωνισμός εισαγωγής ακυρώνει τον “πειραματικό” χαρακτήρα των Πρότυπων ΠΣ» (Γεωργιάδης & Χιωτέλης, 2013).

Στις ανησυχίες αυτές η τότε ηγεσία του Υπουργείου Παιδείας, η οποία προώθησε τις αλλαγές τόσο στο θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας των Πρότυπων ΠΣ όσο και στον τρόπο εισαγωγής των μαθητών σε αυτά, αντέτεινε ότι: «...τα Πρότυπα ΠΣ δεν θα είναι σχολεία κάποιας οικονομικής και κοινωνικής ελίτ, αλλά σχολεία αριστείας που θα παρέχουν δημόσια δωρεάν παιδεία και θα απευθύνονται σε μαθητές υψηλών επιδόσεων, ασχέτως κοινωνικής και οικονομικής προέλευσης» (Παπαματθαίου, 2013).

Ωστόσο, η διαδικασία επιλογής των μαθητών με εξετάσεις απενεργοποιήθηκε δύο χρόνια μετά τη θεσμοθέτησή της, από τη νέα ηγεσία του Υπουργείου Παιδείας που προέκυψε μετά τις εκλογές στις 25/1/2015 (Δελτία Τύπου Υπουργείου Παιδείας: 20/2/2015 και 20/3/2015), η οποία και προχώρησε στο διαχωρισμό των Πειραματικών από τα Πρότυπα σχολεία με κριτήριο την ιστορικότητα συγκεκριμένων σχολείων (Παπαματθαίου & Κλώντζα, 2015) και στην επαναφορά του συστήματος εισαγωγής με κλήρωση στα πρώτα. Η αναγκαιότητα αναθεώρησης του πλαισίου λειτουργίας των ΠΣ τεκμηριώθηκε με το επιχείρημα της διασφάλισης της ισότητας των εκπαιδευτικών ευκαιριών, καθώς υποστηρίχθηκε ότι με το σύστημα των εξετάσεων είναι σοβαρό το ενδεχόμενο αναπροσανατολισμού των ΠΣ σε σχολεία που θα ευνοούν κοινωνικές ή/και εκπαιδευτικές ελίτ. Και ενώ ήδη από την θεσμοθέτηση του πλαισίου λειτουργίας των συγκεκριμένων σχολείων ξεκίνησε μία έντονη θεωρητική συζήτηση και εκφράστηκαν φόβοι ότι με την αλλαγή του τρόπου εισαγωγής στα ΠΣ θα παρέχονταν άνισα περισσότερες εκπαιδευτικές ευκαιρίες σε μαθητές που προέρχονταν από τα περισσότερο ευνοημένα κοινωνικοοικονομικά στρώματα, δεν διερευνήθηκε αν πράγματι μεταβλήθηκε η κοινωνική προέλευση των μαθητών τους πριν και μετά τις εξετάσεις, ώστε να τεκμηριώνεται και ερευνητικά η αναθεώρηση του πλαισίου λειτουργίας τους.

Η παρούσα έρευνα φιλοδοξεί να συμβάλει στη σχετική συζήτηση αξιοποιώντας ερευνητικά δεδομένα, τα οποία προέκυψαν από τη σύγκριση των κοινωνικοοικονομικών χαρακτηριστικών των μαθητών που φοιτούσαν στα ΠΣ πριν και μετά τη θεσμοθέτηση των εισαγωγικών εξετάσεων. Στόχος είναι να προκύψουν αντικειμενικά δεδομένα αναφορικά με το βαθμό στον οποίο η επιλογή των μαθητών για φοίτηση στα ΠΣ μέσω εξετάσεων μετέβαλε και την κοινωνικοοικονομική διαστρωμάτωση του μαθητικού τους πληθυσμού και επομένως να τεκμηριωθούν ερευνητικά ή να απορριφθούν οι ανησυχίες για τον μετασχηματισμό των ΠΣ, λόγω της αλλαγής της διαδικασίας εισαγωγής των μαθητών, σε σχολεία που ευνοούν συγκεκριμένα κοινωνικά στρώματα.

Θεωρητικές προσεγγίσεις και εμπειρικά δεδομένα

Η παιδεία αποτελεί στρατηγικής σημασίας τομέα ανάπτυξης και εξέλιξης των σύγχρονων

«μεταβιομηχανικών κοινωνιών της γνώσης¹» και μία από τις βασικές παροχές που καλείται να εξασφαλίσει το σύγχρονο Κράτος Πρόνοιας για όλους ανεξαιρέτως τους πολίτες του στην υψηλότερη δυνατή ποιότητα. Καθώς οι συνθήκες αλλάζουν ταχύτατα λόγω των ραγδαίων εξελίξεων στον επιστημονικό, τεχνολογικό και κοινωνικό τομέα, η ανάγκη για ποιοτική αναβάθμιση της παρεχόμενης από το σχολείο εκπαίδευσης αποτελεί ζητούμενο για όλες τις ανεπτυγμένες κοινωνίες, προκειμένου να αξιοποιηθούν στο έπακρο οι ικανότητες κάθε ατόμου και να θωρακιστούν οι νέοι γνωστικά και συναισθηματικά. Ο στόχος είναι να μπορέσουν να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις και τα δικαιώματα που προκύπτουν από τους κοινωνικούς ρόλους που πρόκειται να αναλάβουν ως ενεργοί πολίτες στις σύγχρονες κοινωνίες της γνώσης και στο πλαίσιο των θεσμών της δημοκρατίας (Brennan, 2004: 23).

Έτσι το σχολείο, προκειμένου να επιτελέσει ικανοποιητικά τις λειτουργίες και τους στόχους του και να ανταποκριθεί στο σύγχρονο κοινωνικό αίτημα για παροχή ποιοτικής εκπαίδευσης, θα πρέπει να μετασχηματιστεί και να προσαρμοστεί θεσμικά, οργανωτικά και παιδαγωγικά στις νέες συνθήκες που έχουν διαμορφωθεί στη σύγχρονη εποχή, αποβάλλοντας τα αναχρονιστικά στοιχεία του και μειώνοντας ή ακόμη και εξαλείφοντας την απόσταση που χωρίζει τη σχολική από την καθημερινή κοινωνική πραγματικότητα. Αυτή η απόσταση, που οφείλεται κατά κύριο λόγο στο γεγονός ότι ο θεσμός του σχολείου απέκτησε τα κυρίαρχα χαρακτηριστικά² του, τα οποία εξακολουθούν να βρίσκονται σε ισχύ, στο πλαίσιο της προσπάθειας κάλυψης των αναγκών μίας διαφορετικής κοινωνικής πραγματικότητας, είναι και αυτή που προσδιορίζει σε μεγάλο βαθμό τη σύγχρονη κρίση που αντιμετωπίζει το σχολείο (Πυργιωτάκης & Κανάκης 1992; Ξωχέλλης, 1997-1998).

Ως αποτέλεσμα, εκφράζονται διεθνώς αλλά και στη χώρα μας μεγάλες ανησυχίες αναφορικά με την ικανότητα του σχολείου να επιτύχει τους στόχους που θέτει σε αυτό η ελληνική κοινωνία και να συμβάλει ουσιαστικά στη μεγιστοποίηση των μαθησιακών αποτελεσμάτων στον γνωστικό τομέα, στον τομέα των δεξιοτήτων, στον συναισθηματικό τομέα, καθώς και στον τομέα των στάσεων και των αξιών· και τούτο, γιατί, ενώ η εικόνα της ελληνικής εκπαίδευσης παρουσιάζεται βελτιωμένη σε ζητήματα εξοπλισμού και υλικοτεχνικής υποδομής (OECD, 2009; UNICEF, 2012) είναι σε μεγάλο βαθμό αμφισβητήσιμο αν πραγματοποιήθηκε μία ποιοτική αναβάθμιση των καθημερινών διδακτικών πρακτικών, της επικοινωνίας μεταξύ εκπαιδευτικών και μαθητών και των σχολικών επιδόσεων. Οι ανησυχίες για την πορεία και τις δυνατότητες του ελληνικού σχολείου πολλαπλασιάζονται, αν συνεκτιμηθούν τα αποτελέσματα ερευνών τόσο για τα μαθησιακά αποτελέσματα (OECD, 2010; 2011; 2014) όσο και για τη στάση μαθητών, γονέων και εκπαιδευτικών απέναντι στο σχολείο. Όπως προκύπτει από τα αποτελέσματα έρευνας πανελλαδικής εμβέλειας που πραγματοποίησε το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (2008: 189, Γράφημα 65) σε εκπαιδευτικούς όλων των βαθμίδων, γονείς και μαθητές, οι εκπαιδευτικοί

¹ Ο όρος «μεταβιομηχανικές κοινωνίες» χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά από τον Daniel Bell στο έργο του *The Coming of Post-Industrial Society* (1974), προκειμένου να χαρακτηρίσει τις νέες, υψηλά ανεπτυγμένες κοινωνίες που διαμορφώνονται μεταπολεμικά, στις οποίες παρουσιάζεται μεγάλη αύξηση της ζήτησης για άτομα με εξειδικευμένες επιστημονικές γνώσεις και αυξημένες γνωστικές ικανότητες και διανοητικά προσόντα (Bell, 1974: 212,221).

² Τα χαρακτηριστικά αυτά αφορούν τη διοίκηση (κυριαρχία του γραφειοκρατικού-ιεραρχικού οργανωτικού μοντέλου), την οργάνωση της διδασκαλίας (αναλυτικά προγράμματα διδασκαλίας, σχολικά βιβλία) και τους ρόλους (διαφοροποιημένοι ρόλοι των μελών της σχολικής κοινότητας, για παράδειγμα μαθητών-εκπαιδευτικών). Τα χαρακτηριστικά αυτά εκτιμάται ότι υποβαθμίζουν την παιδαγωγική λειτουργία του σχολείου (Ξωχέλλης, 2005: 17).

του Λυκείου εκτιμούν σε ποσοστό 76% ότι το σύγχρονο σχολείο δεν συμβάλλει στην ολόπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητας των μαθητών, ενώ τόσο οι εκπαιδευτικοί όσο και οι μαθητές Λυκείου θεωρούν ότι τα περιθώρια ελευθερίας έκφρασης ιδεών και ανάληψης πρωτοβουλιών είναι μάλλον περιορισμένα. Ακόμη αμφισβητείται η ικανότητα του σχολείου να συμβάλει στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης των μαθητών (Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, 2008: 149-150, 185-186). Οι ανησυχίες για την πορεία και τις δυνατότητες του ελληνικού σχολείου πολλαπλασιάζονται, αν συνεκτιμηθούν τα αποτελέσματα της τελευταίας έρευνας του Προγράμματος PISA (2012) για τη στάση των μαθητών απέναντι στο σχολείο. Όπως προκύπτει από τα συγκριτικά δεδομένα, οι Έλληνες μαθητές δήλωσαν ότι είναι ευτυχισμένοι στο σχολείο σε ποσοστό μικρότερο από τον μέσο όρο των χωρών μελών του ΟΟΣΑ που συμμετείχαν στην έρευνα. Από το σύνολο μάλιστα των 65 χωρών, η Ελλάδα κατέλαβε την 57^η θέση (OECD, 2014: 21).

Το ελληνικό σχολείο επομένως, έχει χάσει σημαντικό μέρος της αξίας του και από τα μέλη της ευρύτερης εκπαιδευτικής κοινότητας αναγνωρίζεται η ανάγκη βελτίωσης της ποιότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης και μεγιστοποίησης των εκπαιδευτικών αποτελεσμάτων. Μέσα στο πλαίσιο αυτό, η προσπάθεια αναμόρφωσης του πλαισίου λειτουργίας των ΠΣ, όπως αυτό ορίζεται από τον Ν.3966/2011, αποτελεί μέρος του προβλήματος ή ένα βήμα προς την κατεύθυνση του εκσυγχρονισμού του εκπαιδευτικού συστήματος; Ένα βασικό σημείο στο οποίο εστιάστηκε ο δημόσιος διάλογος για τα συγκεκριμένα σχολεία τόσο κατά την περίοδο διαβούλευσης, πριν την ψήφιση του Ν.3966/2011, όσο και μετά την πρόσφατη κυβερνητική αλλαγή του Ιανουαρίου 2015, ήταν η φυσιογνωμία τους και το ενδεχόμενο όξυνσης των εκπαιδευτικών ανισοτήτων, λόγω της επιλογής των μαθητών μέσα από εξεταστικές δοκιμασίες.

Το παραπάνω ερώτημα συνδέεται με την έννοια της ισότητας των εκπαιδευτικών ευκαιριών και την πολιτική ανακατανομής τους για την καταπολέμηση της ανισότητας. Ένας από τους κύριους θεωρητικούς της εκπαιδευτικής ισότητας υπήρξε ο Torsten Husén, ο οποίος διακρίνει τρεις ερμηνείες της έννοιας της ισότητας: τη συντηρητική, τη φιλελεύθερη και τη ριζοσπαστική. Κομβικό σημείο της ανάλυσής του υπήρξε η μετάβαση από τη φιλελεύθερη στη ριζοσπαστική ερμηνεία. Σύμφωνα με τη *φιλελεύθερη ερμηνεία*, η ισότητα νοείται ως ισότητα ευκαιριών και υποχρέωση της πολιτείας είναι να άρει τους εξωτερικούς παράγοντες που επενεργούν ανασταλτικά στην παροχή ίσων ευκαιριών εκπαίδευσης. Ωστόσο, το αν τα άτομα, τα οποία διαφοροποιούνται ως προς τα κοινωνικοοικονομικά τους χαρακτηριστικά, θα αξιοποιήσουν τις παρεχόμενες ευκαιρίες μάθησης και ο βαθμός στον οποίο θα το κάνουν αυτό, εξαρτάται αποκλειστικά και μόνο από τα ίδια. Με τον τρόπο αυτό ισχύει και εφαρμόζεται το αξιολογικό κριτήριο της επίδοσης (Κελπανίδης, 1991: 69-71). Σύμφωνα με τη *ριζοσπαστική ερμηνεία* της έννοιας της ισότητας, η άρση των εξωτερικών παραγόντων δεν επαρκεί για να καταστεί δυνατή η ίση ποσοστιαία εκπροσώπηση ατόμων από κάθε κοινωνικό στρώμα στις κατηγορίες αποτελεσμάτων της εκπαίδευσης, αλλά θα πρέπει να επιδιωχθεί ισότητα των αποτελεσμάτων. Για το σκοπό αυτό, η πολιτεία παρεμβαίνει, ώστε να μην εφαρμόζεται το αξιολογικό κριτήριο της επίδοσης, αλλά μέσω κάποιου είδους «θετικής διάκρισης» (*positive discrimination*), να διασφαλίζεται ότι η συμμετοχή ατόμων από κάθε κοινωνικό στρώμα θα είναι ανάλογη με την ποσοστιαία εκπροσώπηση του αντίστοιχου κοινωνικού στρώματος στο σύνολο του πληθυσμού. Στην περίπτωση αυτή εφαρμόζεται μία μετριοπαθής παραλλαγή της ριζοσπαστικής ερμηνείας, υποστηρικτής της οποίας υπήρξε ο Husén (Husén, [1979] 1991: 449-477; 1992).

Στην περίπτωση των ΠΣ εφαρμόστηκε κατά τα σχολικά έτη 2013-2014 και 2014-2015 το

αξιολογικό κριτήριο της επίδοσης, προκειμένου να επιλεγούν οι μαθητές που θα φοιτούσαν στα συγκεκριμένα σχολεία, ενώ αντίστοιχα επελέγησαν, βάσει συγκεκριμένων αξιολογικών κριτηρίων, και οι εκπαιδευτικοί που θα δίδασκαν σε αυτά. Ωστόσο, αμέσως μετά η διαδικασία απενεργοποιήθηκε από τη νέα ηγεσία του Υπουργείου Παιδείας. Και ενώ η αντιπαράθεση των υποστηρικτών της ισότητας των ευκαιριών και της ισότητας των αποτελεσμάτων είναι έντονη, έχει σημασία να απαντηθεί ερευνητικά το ερώτημα, αν τα συγκεκριμένα σχολεία επιτείνουν ή όχι τις εκπαιδευτικές ανισότητες, αφού όμως ληφθούν υπόψη δύο παράμετροι που καταγράφονται στη διεθνή βιβλιογραφία: α) η τεχνολογική εξέλιξη των δυτικών δημοκρατιών επιβεβαιώνει την ύπαρξη και ισχύ αξιοκρατικών κριτηρίων, προκειμένου άτομα με κατάλληλα προσόντα και όχι γόννοι ισχυρών οικογενειών να στελεχώσουν υψηλές και καίριες για την εύρυθμη κοινωνική λειτουργία θέσεις και β) το σχολείο με τις εξισωτικές επιδράσεις του δεν μπορεί να αντισταθμίσει απόλυτα τις άνισες κοινωνικοποιητικές επιδράσεις της οικογένειας, οι οποίες δρουν αντίρροπα προς αυτό και προετοιμάζουν με διαφορετικό τρόπο τα μέλη τους για την ενήλικη ζωή (Κελπανίδης, 2012: 349, 351).

Η αντίφαση αυτή ανάμεσα στην ανάγκη για αξιοκρατία, προκειμένου τα κατάλληλα καταρτισμένα άτομα να προωθηθούν σε θέσεις που απαιτούν εξειδικευμένες γνώσεις και ικανότητες και στην εν γένει αδυναμία του σχολείου, ως θεσμού, να αντισταθμίσει απόλυτα τις άνισες εκπαιδευτικές ευκαιρίες που έχουν παιδιά που προέρχονται από περισσότερο ή λιγότερο μορφωσιογενή κοινωνικά στρώματα αποτελεί μέχρι σήμερα σημείο προβληματισμού (Nash, 2010: 95-112). Οι επιδράσεις της οικογένειας στα νέα μέλη της αναλύονται από τον Boudon (1974) στην «πρωτογενή» (primary effect) και στη «δευτερογενή» επίδραση (secondary effect). Η πρωτογενής επίδραση αναφέρεται στις διαφοροποιημένες μορφωτικές επιδράσεις που ασκούν οικογένειες λιγότερο ή περισσότερο ευνοημένων μορφωτικά κοινωνικών στρωμάτων, οι οποίες έχουν ως συνέπεια το διαφορετικό βαθμό προετοιμασίας των παιδιών, ώστε να είναι σε θέση να ανταποκριθούν στις σχολικές απαιτήσεις. Η δευτερογενής επίδραση αναφέρεται στον διαφορετικό τρόπο με τον οποίο οικογένειες διαφορετικών κοινωνικών στρωμάτων αντιμετωπίζουν τις μέτριες σχολικές επιδόσεις των παιδιών τους. Αυτό σημαίνει ότι οι οικογένειες που ανήκουν στα υψηλότερα και περισσότερο μορφωσιογενή κοινωνικά περιβάλλοντα, επιδιώκουν με μεγαλύτερη συχνότητα τη συνέχιση της φοίτησης των παιδιών τους στις ανώτερες βαθμίδες της εκπαίδευσης παρά τις μέτριες ή χαμηλές επιδόσεις τους, σε σύγκριση με τις οικογένειες από τα χαμηλότερα και λιγότερο μορφωσιογενή κοινωνικά στρώματα (Κελπανίδης, 2012: 349 σημ. 151). Σύμφωνα με τον Boudon η δευτερογενής επίδραση συμβάλλει σε μεγαλύτερο βαθμό στη δημιουργία και διατήρηση της άνισης πρόσβασης στις εκπαιδευτικές ευκαιρίες (Nash, 2010: 95).

Παρά τις επιδράσεις που ασκεί ωστόσο η οικογένεια στις επιδόσεις των μαθητών, στη διεθνή βιβλιογραφία διερευνάται και η «ανθεκτικότητα» (resilience) που χαρακτηρίζει ορισμένους μαθητές «υψηλού κινδύνου» (students at risk)³. Η ανθεκτικότητα εκδηλώνεται, όταν οι μαθητές αυτοί κατορθώνουν να υπερκεράσουν τις «ανυπέρβλητες» δυσκολίες που αντιμετωπίζουν στο σχολείο λόγω της κοινωνικοοικονομικής τους προέλευσης και σημειώνουν υψηλές επιδόσεις (Horn & Chen, s.a.). Μάλιστα, από σειρά ερευνών

³ Πρόκειται για τους μαθητές που εμφανίζουν συγκεκριμένα δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά, βάσει των οποίων κατατάσσονται σε μία ομάδα υψηλής επικινδυνότητας, που συνδέεται με πρώιμη εγκατάλειψη του σχολείου ή σχολική αποτυχία (Horn & Chen, s.a.).

διαπιστώνεται ότι οι μαθητές χαμηλότερων κοινωνικών στρωμάτων που παρακολούθησαν προγράμματα σπουδών υψηλών ποιοτικών προδιαγραφών βελτίωσαν τη σχολική τους επίδοση, κοινωνικοποιήθηκαν επιτυχώς στο νέο σχολικό περιβάλλον, ενώ η αυτοπεποίθηση, η αυτοαντίληψή τους και η ικανότητά τους να σκέφτονται πολυδιάστατα ενισχύθηκαν σημαντικά (Borland et al., 2000; Hebert, 2002).

Καταληκτικά, καθώς στη χώρα μας η οποιαδήποτε αλλαγή στην εκπαιδευτική πολιτική τεκμηριώνεται μόνο σε θεωρητικό επίπεδο, όπως άλλωστε συνέβη και με τη θέσπιση και στη συνέχεια κατάργηση –κατά τα ακαδημαϊκά έτη 2006-2007 και 2010-2011 αντίστοιχα– της βάσης του 10 ως προϋπόθεσης εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, προκειμένου να βελτιωθεί η ποιότητα των σπουδών (Ποιμενίδου, 2015: 192-193), κρίνεται σκόπιμη η διερεύνηση του βαθμού στον οποίο μεταβάλλονται ή όχι τα κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά των μαθητών που φοιτούσαν στα ΠΣ κατά τα έτη εφαρμογής του συστήματος πρόσβασης σε αυτά με εξετάσεις. Με τον τρόπο αυτό θα επιβεβαιωθεί ή θα απορριφθεί η υπόθεση ότι τα συγκεκριμένα σχολεία προάγουν τις εκπαιδευτικές ανισότητες και επομένως θα διευρυνθεί η δυνατότητα διαμόρφωσης με ορθολογικό τρόπο και με βάση αντικειμενικά δεδομένα της εκπαιδευτικής πολιτικής αναφορικά με τα συγκεκριμένα σχολεία.

Μεθοδολογία

Προκειμένου να προκύψουν αντικειμενικά συμπεράσματα αναφορικά με το βασικό ερευνητικό ερώτημα, διενεργήθηκε έρευνα πεδίου κατά το πρώτο εξάμηνο του 2014 στο σύνολο των μαθητών των τριών από τα συνολικά τέσσερα Πειραματικά Λύκεια που εδρεύουν στην Περιφερειακή Ενότητα Θεσσαλονίκης και φοιτούσαν κατά το σχολικό έτος 2013-2014 στις τρεις λυκειακές τάξεις. Οι μαθητές του τέταρτου λυκείου δεν κατέστη δυνατό να συμπεριληφθούν στο δείγμα της έρευνας, διότι κατά την ίδια περίοδο το σχολείο τους βρισκόταν σε διαδικασία μεταστέγασης. Εντούτοις, το δείγμα των μαθητών κρίνεται αντιπροσωπευτικό (σε όρους αντιπροσώπευσης των δύο φύλων, εισοδήματος και επαγγελματικής διαστρωμάτωσης των γονέων)⁴ σε σχέση με την κοινωνική διαστρωμάτωση των μαθητών ολόκληρης της πόλης και τούτο, διότι τα τρία σχολεία, ο μαθητικός πληθυσμός των οποίων συμπεριλήφθηκε στο δείγμα, βρίσκονται αντίστοιχα στις ανατολικές, στις δυτικές συνοικίες και στο κέντρο της πόλης. Επομένως, οι μαθητές του δείγματος προέρχονται από όλα τα κοινωνικοοικονομικά της στρώματα. Ακόμη, η απουσία του σχολείου που αδυνατούσε να συμμετάσχει στην έρευνα δεν αποτελεί από τη σκοπιά της παρούσας μελέτης πρόβλημα, διότι βρίσκεται και αυτό στο κέντρο της πόλης, την κοινωνική διαστρωμάτωση των κατοίκων του οποίου έχει ήδη συμπεριλάβει η έρευνα,

⁴ Το 2014, το 52,3% των μαθητών Λυκείου στην Περιφερειακή Ενότητα Θεσσαλονίκης ήταν αγόρια και το 47,7% κορίτσια (ΕΛ.ΣΤΑΤ., αδημοσίευτα στοιχεία). Τα ποσοστά εκπροσώπησης των δύο φύλων είναι παραπλήσια με τα αντίστοιχα του δείγματος της έρευνας, όπως θα εξηγηθεί στη συνέχεια. Το 2012, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της ίδιας Περιφερειακής Ενότητας ήταν 15.007 ευρώ (ΕΛ.ΣΤΑΤ., 2012). Το μέσο εισόδημα από εργασία των γονέων των μαθητών του δείγματος είναι 14.580 ευρώ. Το 2011, η επαγγελματική διαστρωμάτωση των μόνιμων κατοίκων της Περιφερειακής Ενότητας Θεσσαλονίκης περιλάμβανε: 6,5% εργοδότες, 26% επαγγελματίες και 67,5% μισθωτούς (ΕΛ.ΣΤΑΤ., 2011). Τα αντίστοιχα ποσοστά για τους γονείς των μαθητών του δείγματος της έρευνας είναι 7,1%, 28,5% και 64,4%. Εντούτοις, σημαντική διαφορά υπάρχει στο εκπαιδευτικό επίπεδο των γονέων των μαθητών του δείγματος σε σύγκριση με αυτό των μόνιμων κατοίκων της Περιφερειακής Ενότητας Θεσσαλονίκης, όπως αναλύεται εκτενώς παρακάτω.

καθώς, όπως προαναφέρθηκε, ένα από τα τρία υπόλοιπα λύκεια βρίσκεται, επίσης, στο κέντρο της πόλης. Οι μαθητές του δείγματος αποτελούν το 75% των μαθητών των Πειραματικών Λυκείων της Θεσσαλονίκης.

Στο δείγμα συμπεριλαμβάνονται δύο ομάδες μαθητών. Η πρώτη αποτελείται από τους μαθητές της Α' τάξης οι οποίοι, για πρώτη φορά κατά το σχολικό έτος 2013-2014 και σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν.3966/2011, εισήλθαν στα συγκεκριμένα σχολεία κατόπιν εξετάσεων. Μέχρι τότε οι μαθητές επιλέγονταν να φοιτήσουν στα ΠΣ μετά από κλήρωση. Αντίστοιχα, η δεύτερη ομάδα αποτελείται από τους μαθητές των δύο ανώτερων τάξεων (Β' και Γ') οι οποίοι εισήλθαν στα σχολεία αυτά με κλήρωση και φοιτούσαν κατά το ίδιο σχολικό έτος στις τάξεις αυτές. Για την καλύτερη παρουσίαση των αποτελεσμάτων, οι μαθητές της πρώτης ομάδας που εισήχθησαν με εξετάσεις στα ΠΣ αποκαλούνται εφεξής «*νέοι*» μαθητές και αυτοί της δεύτερης ομάδας που εισήχθησαν με κλήρωση αποκαλούνται «*παλαιοί*» μαθητές.

Το σύνολο του δείγματος αποτελείται από 373 συνολικά μαθητές [49% αγόρια (N=183) και 51% κορίτσια (N=190)]. Σε αυτούς διανεμήθηκε ένα δομημένο ερωτηματολόγιο με κλειστές κυρίως ερωτήσεις που αφορούσαν τα εκπαιδευτικά και κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά των ιδίων και των γονέων τους. Το ερωτηματολόγιο συμπληρώθηκε από τους μαθητές κατά τη διάρκεια του ωρολογίου προγράμματος παρουσία των ερευνητών και αφού τους δόθηκαν αναλυτικές οδηγίες συμπλήρωσης. Στην επόμενη ενότητα παρατίθενται τα εμπειρικά ευρήματα της έρευνας.

Εμπειρικά ευρήματα: Κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά των γονέων των «παλαιών» και των «νέων» μαθητών

Από την ανάλυση και στατιστική επεξεργασία των δεδομένων προκύπτει ότι τα οικονομικά χαρακτηριστικά των γονέων των «νέων» μαθητών έχουν διαφοροποιηθεί σε πολύ μικρό βαθμό σε σύγκριση με αυτά των γονέων των «παλαιών» μαθητών. Συγκεκριμένα, το μέσο μηνιαίο εισόδημα και των δύο γονέων των «νέων» μαθητών είναι κατά 30 ευρώ υψηλότερο σε σχέση με το αντίστοιχο των γονέων των «παλαιών» μαθητών. Επιπρόσθετα, το ποσοστό των «νέων» μαθητών που διαβιούν σε ιδιόκτητο σπίτι είναι κατά 6,5% υψηλότερο αυτού των «παλαιών» μαθητών, ενώ οι γονείς των τελευταίων φαίνεται να διαμένουν σε περιοχές της Θεσσαλονίκης με ελαφρώς υψηλότερη αντικειμενική αξία. Επίσης, σε κάθε μέλος της οικογένειας, τόσο των «νέων», όσο και των «παλαιών» μαθητών αντιστοιχεί ένα δωμάτιο. Οι διαφορές αυτές δεν είναι στατιστικά σημαντικές⁵ (Πίνακας 1).

⁵ Ο παρών, όπως και όλοι οι έλεγχοι στατιστικής σημαντικότητας, έγιναν με το κριτήριο χ^2 .

Πίνακας 1. Οικονομικά χαρακτηριστικά των γονέων των «παλαιών» και των «νέων» μαθητών

	"Νέοι μαθητές"	"Παλαιοί μαθητές"
Μ.Ο. μηνιαίου εισοδήματος πατέρα (ευρώ)	1380,0	1350,0
Μ.Ο. μηνιαίου εισοδήματος μητέρας (ευρώ)	1110,0	1080,0
Ιδιόκτητο σπίτι (ποσοστό μαθητών)	88,0	82,6
Μέση αντικειμενική αξία ακινήτων (ευρώ/μ ²)*	1443,0	1499,0
Μέσος αριθμός δωματίων/Μέσος αριθμός μελών της οικογένειας	1,0	1,0

Πηγή: Επεξεργασία ερωτηματολογίων

* Η μέση αντικειμενική αξία των ακινήτων υπολογίστηκε με βάση τις αντικειμενικές αξίες των ακινήτων στον Ν. Θεσσαλονίκης για το έτος 2007.

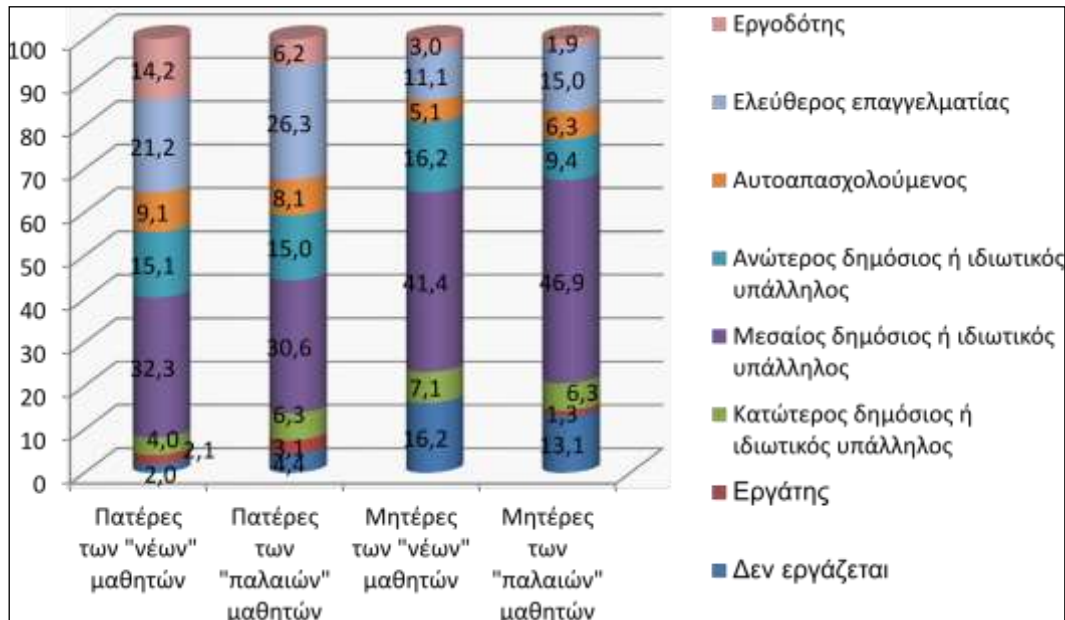
(βλ. http://www.gsis.gr/gsis/export/sites/default/gsis_site/Services/Polites/documents_Antikeimenikes/05_N.THESSALONIKHS.pdf)

Σχετικά μικρές είναι και οι διαφορές μεταξύ των γονέων των «νέων» και των «παλαιών» μαθητών ως προς τη θέση τους στην επαγγελματική διαστρωμάτωση. Οι δύο επαγγελματικές κατηγορίες που συγκεντρώνουν την πλειονότητα των πατέρων, τόσο των «νέων» όσο και των «παλαιών» μαθητών είναι αυτές των μεσαίων υπαλλήλων του δημοσίου και του ιδιωτικού τομέα, καθώς και των Ελεύθερων Επαγγελματιών. Στην τελευταία αυτή κατηγορία τα ποσοστά των πατέρων των «παλαιών» μαθητών είναι ελαφρώς υψηλότερα. Αντίθετα, η κατηγορία των Αυτοαπασχολούμενων συγκεντρώνει κατά μία ποσοστιαία μονάδα περισσότερους πατέρες των «νέων» μαθητών. Οι πατέρες των «παλαιών» μαθητών υπερέχουν, επίσης, στις κατηγορίες των κατώτερων δημοσίων υπαλλήλων, των εργατών και όσων δεν εργάζονται, οι οποίες, όμως, συγκεντρώνουν πολύ μικρά ποσοστά του συνόλου των πατέρων, ενώ οι γονείς των «νέων» μαθητών υπερτερούν με στατιστικά σημαντική διαφορά στην κατηγορία των εργοδοτών ($p=0,041$). Αξίζει να επισημανθεί ότι στην κατηγορία των εργοδοτών το 62,1% των πατέρων των «νέων» μαθητών είναι «μικροί» εργοδότες, δηλαδή απασχολούν λιγότερους από πέντε υπαλλήλους και το 37,9% απασχολούν πάνω από 5 υπαλλήλους. Αυτή είναι, πιθανώς, και η αιτία για την οποία η υπερεκπροσώπηση των πατέρων των «νέων» μαθητών στην κατηγορία αυτή δεν μεταφράζεται σε υψηλότερο εισόδημα ή/και αξία ακινήτων (Σχήμα 1, Πίνακας 1).

Παρόμοια είναι τα ερευνητικά ευρήματα αναφορικά με την επαγγελματική διαστρωμάτωση των μητέρων των μαθητών. Στην πλειονότητά τους, οι μητέρες των «νέων» και των «παλαιών» μαθητών είναι μεσαίες υπάλληλοι του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα. Ως προς τις μητέρες των «νέων» μαθητών ακολουθούν με ίδια ποσοστά (16,2%) οι ανώτερες δημόσιοι και ιδιωτικοί υπάλληλοι και όσες δεν εργάζονται. Ως προς τις μητέρες των «παλαιών» μαθητών ακολουθούν οι Ελεύθερες Επαγγελματίες και όσες δεν εργάζονται. Οι μητέρες των «νέων» μαθητών που είναι εργοδότριες, κατώτερες και ανώτερες υπάλληλοι του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, καθώς και χωρίς εργασία υπερβαίνουν τις αντίστοιχες των μητέρων των «παλαιών» μαθητών. Οι τελευταίες υπερέχουν στην επαγγελματική κατηγορία των Αυτοαπασχολούμενων και των Ελεύθερων Επαγγελματιών (Σχήμα 1).

Βασική και στατιστικά σημαντική διαφορά των δύο ομάδων μαθητών ως προς το επάγγελμα των γονέων τους είναι ότι το 26,5% του συνόλου των γονέων των «νέων» μαθητών του λυκείου (18,4% των ανδρών και 34,6% των γυναικών) ασκούν επαγγέλματα

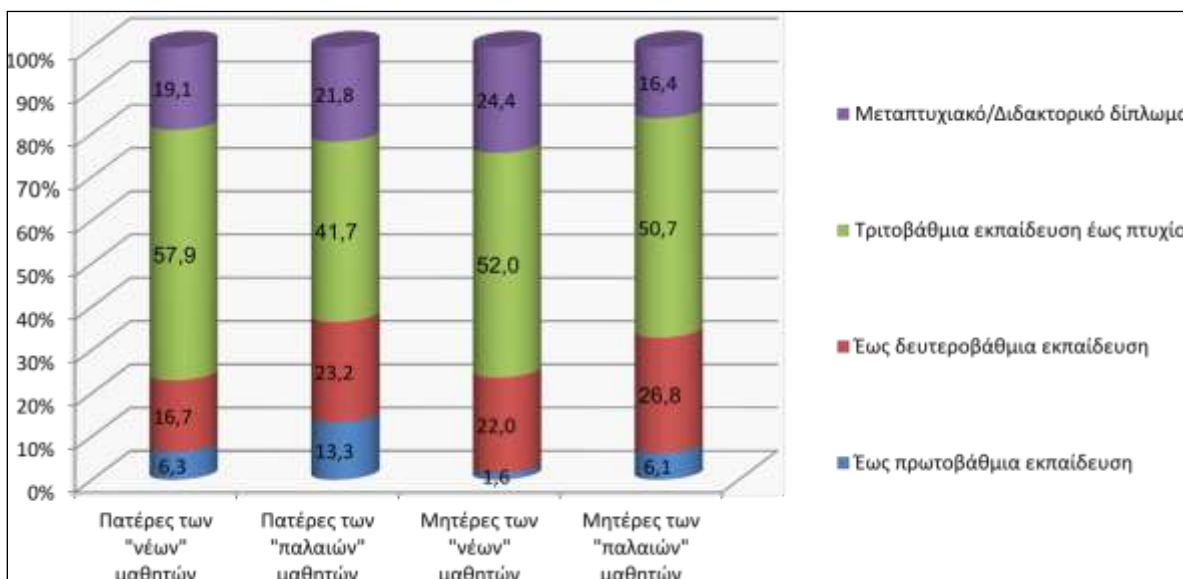
που σχετίζονται με την εκπαίδευση (πρωτίστως εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και δευτερευόντως καθηγητές τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και σχολικοί σύμβουλοι). Το ίδιο ποσοστό για τους γονείς των «παλαιών» μαθητών ανέρχεται σε 20,9% (16,7% των ανδρών και 25,1% των γυναικών) ($p=0,006$).

Σχήμα 1. Επαγγελματική διαστρωμάτωση των γονέων των «νέων» και των «παλαιών» μαθητών

Πηγή: Επεξεργασία ερωτηματολογίων

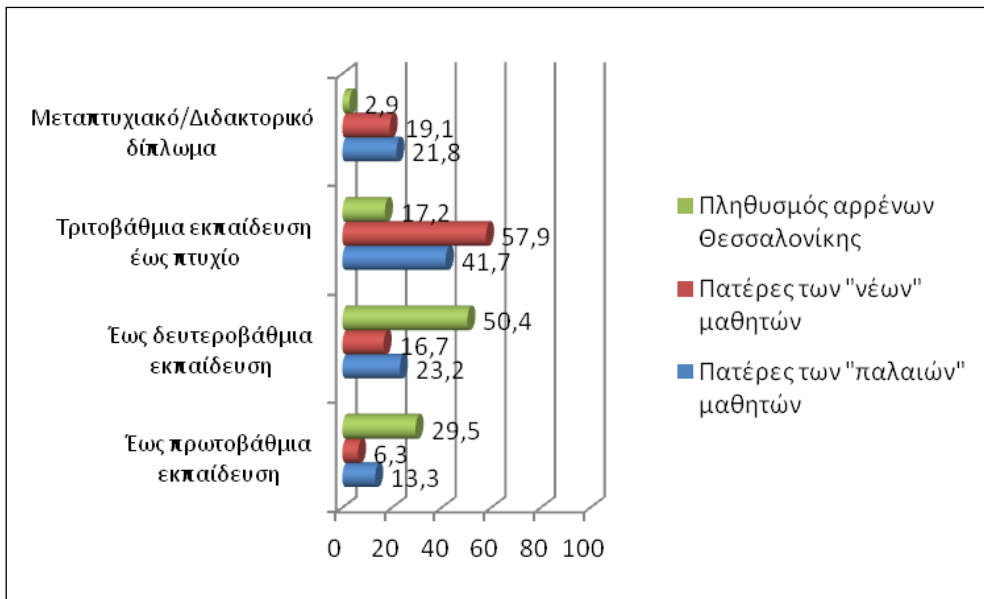
Η πιο σημαντική διαφοροποίηση μεταξύ των γονέων των «νέων» και των «παλαιών» μαθητών εντοπίζεται στο εκπαιδευτικό τους επίπεδο. Οι περισσότεροι πατέρες των «νέων» και «παλαιών» μαθητών είναι απόφοιτοι πανεπιστημίου, αλλά το ποσοστό για τους πρώτους (57,9%) είναι υπέρτερο του αντίστοιχου για τους δεύτερους (41,7%) και η διαφορά τους είναι στατιστικά σημαντική ($p=0,000$). Στατιστικά σημαντική είναι και η διαφορά στους κατόχους μεταπτυχιακού ή διδακτορικού τίτλου ($p=0,030$). Υψηλότερο και σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας είναι το ποσοστό των πατέρων των «παλαιών» μαθητών που είναι απόφοιτοι πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ($p=0,000$). Παρόμοιες διαπιστώσεις ισχύουν και για τις μητέρες –είναι και αυτές στην πλειονότητά τους απόφοιτες τριτοβάθμιας εκπαίδευσης–, η βασική, όμως, διαφορά των δύο ομάδων που είναι και στατιστικά σημαντική ($p=0,000$) εντοπίζεται στις κατόχους μεταπτυχιακού/διδακτορικού διπλώματος. Η αντίστοιχη διαφορά στις κατόχους πανεπιστημιακού τίτλου είναι, επίσης, στατιστικά σημαντική ($p=0,008$). Όπως και στην περίπτωση των πατέρων, το ποσοστό των μητέρων των παλαιών «μαθητών» που είναι απόφοιτες πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης είναι υψηλότερο του αντίστοιχου των μητέρων των «νέων» μαθητών, όμως οι διαφορές που είναι στατιστικά σημαντικές αφορούν μόνο τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση ($p=0,000$) (Σχήμα 2). Κατά συνέπεια, το πρώτο βασικό συμπέρασμα που προκύπτει από την επεξεργασία των εμπειρικών δεδομένων και θα φανεί ευκρινέστερα στην οικονομετρική ανάλυση που ακολουθεί, είναι ότι οι διαφορές ως προς τα κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά των γονέων των «παλαιών» και των «νέων» μαθητών αφορούν κυρίως το εκπαιδευτικό τους επίπεδο.

Σχήμα 2. Εκπαιδευτικό επίπεδο των γονέων των «νέων» και των «παλαιών» μαθητών

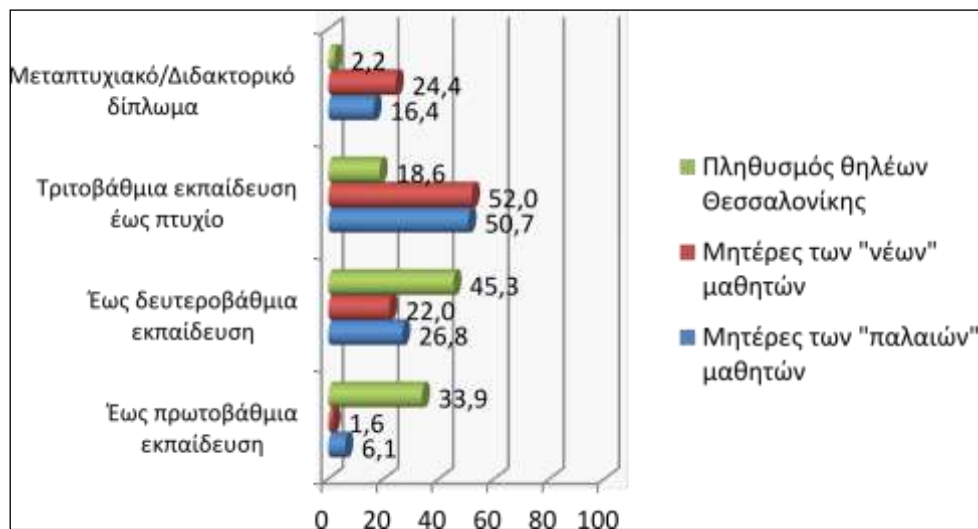
Πηγή: Επεξεργασία ερωτηματολογίων

Αξίζει ακόμη να σημειωθεί ότι, πέραν της διαφοράς στο εκπαιδευτικό επίπεδο μεταξύ των γονέων των «νέων» και των «παλαιών» μαθητών, τόσο οι πατέρες, όσο και οι μητέρες του συνόλου των μαθητών, ανεξαρτήτως του τρόπου εισαγωγής των παιδιών τους στα ΠΣ, έχουν πολύ υψηλότερο εκπαιδευτικό επίπεδο από αυτό του συνόλου των κατοίκων της Θεσσαλονίκης του αντίστοιχου φύλου, όπως προκύπτει από την Απογραφή Πληθυσμού του 2011 που διενήργησε η ΕΛ.ΣΤΑΤ. (Σχήματα 3 και 4). Στην παρατήρηση αυτή εδράζεται το *δεύτερο βασικό συμπέρασμα* της παρούσας εμπειρικής ανάλυσης: συγκεκριμένα, η επαναφορά του συστήματος εισαγωγής με κλήρωση στα ΠΣ (2015) στηρίχθηκε, μεταξύ άλλων, στο επιχείρημα ότι διασφαλίζει ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα του συνόλου των μαθητών, ώστε οι εκπαιδευτικές καινοτομίες των ΠΣ να εφαρμόζονται και να αξιολογούνται με βάση αυτό. Εντούτοις, από την ανάλυση των δεδομένων που παρουσιάζονται στα Σχήματα 3 και 4 προκύπτει ότι, ανεξαρτήτως του τρόπου εισαγωγής των μαθητών στα ΠΣ, το δείγμα των μαθητών που φοιτούν σε αυτά δεν είναι ούτε αντιπροσωπευτικό του συνόλου, αλλά ούτε και τυχαίο και καταδεικνύει, όπως θα φανεί παρακάτω, τις διαφορετικές μορφωτικές επιδράσεις της οικογένειας, που, συχνά, δρουν αντίρροπα προς τις εξισωτικές επιδράσεις του σχολείου. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι τα ποσοστά των πατέρων των «νέων» μαθητών που είναι κάτοχοι μεταπτυχιακού/διδακτορικού διπλώματος και απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης υπερβαίνουν τα αντίστοιχα ποσοστά για τους άρρενες κατοίκους της Θεσσαλονίκης κατά 560% και 237,7% αντίστοιχα (ποσοστιαίες μεταβολές). Ως προς τους πατέρες των «παλαιών» μαθητών, τις μητέρες των «νέων» και τις μητέρες των «παλαιών» μαθητών (για τις οποίες η σύγκριση γίνεται με τον πληθυσμό των θηλέων της Θεσσαλονίκης) τα αντίστοιχα ποσοστά είναι 653,3% και 143,1%, 998,9% και 179,3%, 638,6% και 172,5% (ποσοστιαίες μεταβολές).

Σχήμα 3. Σύγκριση εκπαιδευτικού επιπέδου των πατέρων των «νέων» και των «παλαιών» μαθητών με αυτό του πληθυσμού των αρρένων κατοίκων της Θεσσαλονίκης

Πηγή: Επεξεργασία ερωτηματολογίων και ΕΛ.ΣΤΑΤ. (2011): Απογραφή Πληθυσμού

Σχήμα 4. Σύγκριση εκπαιδευτικού επιπέδου των μητέρων των «νέων» και των «παλαιών» μαθητών με αυτό του πληθυσμού των θηλέων κατοίκων της Θεσσαλονίκης

Πηγή: Επεξεργασία ερωτηματολογίων και ΕΛ.ΣΤΑΤ. (2011): Απογραφή Πληθυσμού

Από τη μέχρι τώρα ανάλυση των δεδομένων, δεν προκύπτει ότι οι «νέοι» μαθητές προέρχονται από τα υψηλότερα κοινωνικά στρώματα, με βάση τη σύγκριση της οικονομικής κατάστασης των γονέων τους και της θέσης τους στην επαγγελματική διαστρωμάτωση με την αντίστοιχη των γονέων των «παλαιών» μαθητών· αντίθετα διαφοροποιούνται μόνο όσον αφορά το υψηλότερο εκπαιδευτικό τους επίπεδο. Εντούτοις, η διαπίστωση αυτή, με ελαφρώς χαμηλότερα ποσοστά, ισχύει και για τους «παλαιούς» μαθητές που εισήχθησαν με κλήρωση. Επομένως, η πλειονότητα των γονέων των «νέων» μαθητών είναι αναμφίβολα προσανατολισμένοι προς την εκπαίδευση, στον ίδιο δρόμο της γνώσης στρέφουν και τα παιδιά τους, έχουν –στην περίπτωση που και οι ίδιοι ασκούν συναφή με την εκπαίδευση επαγγέλματα– ίδια επίγνωση των παθογενειών του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος, οι οποίες ίσως πιστεύουν ότι περιορίζονται στα ΠΣ, και ως εκ

τούτου προσανατολίζουν τα παιδιά τους να φοιτήσουν στα συγκεκριμένα σχολεία.

Οικονομετρική ανάλυση

Ο παρακάτω Πίνακας 2 παρουσιάζει τα αποτελέσματα από την εφαρμογή παλινδρόμησης τύπου Binary Logistic⁶ στα δεδομένα της έρευνας: η εφαρμογή αυτή δείχνει την πιθανότητα ένας μαθητής να φοιτά στην Α' Λυκείου, δηλαδή να είναι «νέος» μαθητής (εισαγωγή με εξετάσεις) σε ένα από τα τρία Πειραματικά Λύκεια του δείγματος. Συγκεκριμένα, εκτιμάται ποιες από τις επιμέρους μεταβλητές που διαμορφώνουν τα κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά των μαθητών επηρεάζουν σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας τη φοίτηση ενός μαθητή στην Α' Λυκείου. Ως εξαρτημένη, χρησιμοποιήθηκε η παρακάτω ψευδομεταβλητή: 0=Μαθητής της Β' ή Γ' Λυκείου («παλαιός» μαθητής), 1=Μαθητής της Α' Λυκείου («νέος» μαθητής). Η επεξήγηση των ανεξάρτητων μεταβλητών παρουσιάζεται στο Παράρτημα.

Πίνακας 2. Παλινδρόμηση Binary Logistic: Εκτίμηση της πιθανότητας ένας μαθητής να φοιτά στην Α' Λυκείου (N.3966/2011)

Ανεξάρτητες μεταβλητές	Συντελεστές	Wald
Φύλο	-0,182	0,470
Σχολική επίδοση	0,120	9,062***
Εκπαιδευτικό επίπεδο πατέρα	0,842	4,955**
Εκπαιδευτικό επίπεδο μητέρας	0,708	7,629***
Μηνιαίο ατομικό εισόδημα πατέρα	0,291	0,160
Μηνιαίο ατομικό εισόδημα μητέρας	0,120	1,425
<i>Επαγγελματική διαστρωμάτωση πατέρα</i>		
Δεν εργάζεται	0,136	0,630
Εργάτης	-0,178	0,954
Κατώτερος δημόσιος υπάλληλος	-0,024	0,682
Μεσαίος δημόσιος υπάλληλος	0,307	0,479
Ανώτερος δημόσιος υπάλληλος	0,495	0,796
Κατώτερος ιδιωτικός υπάλληλος	0,212	0,268
Μεσαίος ιδιωτικός υπάλληλος	0,252	0,449
Ανώτερος ιδιωτικός υπάλληλος	0,624	1,181
Αυτοαπασχολούμενος	-0,310	0,615
Ελεύθερος επαγγελματίας	0,021	0,192
Εργοδότης (με λιγότερους από 5 υπαλλήλους)	1,421	4,242**
Εργοδότης (με περισσότερους από 5 υπαλλήλους)	0,216	0,336
<i>Επαγγελματική διαστρωμάτωση μητέρας</i>		
Δεν εργάζεται	0,121	0,059
Εργάτρια	0,296	1,254

⁶ Το υπόδειγμα που εκτιμάται έχει την εξής μορφή: $P_i (Y_i = 1 | X_i) = 1 / (1 + e^{-Z_i})$, όπου $Z_i = \beta_0 + \beta_1 X_{i1} + \dots + \beta_k X_{ik}$, η οποία με τους κατάλληλους μετασχηματισμούς δίνει την $L_i = \ln(P_i / (1 - P_i)) = \beta_0 + \beta_1 X_{i1} + \dots + \beta_k X_{ik} + u_i$, όπου L_i το Logit, P_i η πιθανότητα η εξαρτημένη μεταβλητή να πάρει την ανώτατη τιμή της, (1), X_{i1}, \dots, X_{ik} οι ανεξάρτητες μεταβλητές, όπως αναγράφονται στον Πίνακα 2, β_0 ο σταθερός όρος, β_1, \dots, β_k οι συντελεστές παλινδρόμησης, u_i ο τυχαίος όρος, $i=1 \dots k$ μαθητές.

Κατώτερη δημόσιος υπάλληλος	1,056	0,876
Μεσαία δημόσιος υπάλληλος	0,234	0,618
Ανώτερη δημόσιος υπάλληλος	0,822	2,984
Κατώτερη ιδιωτικός υπάλληλος	0,008	0,209
Μεσαία ιδιωτικός υπάλληλος	-0,286	0,624
Ανώτερη ιδιωτικός υπάλληλος	-0,908	1,328
Αυτοαπασχολούμενη	0,199	0,362
Ελεύθερη Επαγγελματίας	0,168	0,311
Εργοδότης (με λιγότερους από 5 υπαλλήλους)	0,542	0,483
Εργοδότης (με περισσότερους από 5 υπαλλήλους)	0,745	1,009
Chi-square test = 391,333		
, * δηλώνει στατιστική σημαντικότητα σε επίπεδο 5% και 1% αντίστοιχα.		

Η εκτίμηση του υποδείγματος επαληθεύει τα προαναφερθέντα ευρήματα της έρευνας. Οι επιμέρους εκείνες μεταβλητές που διαφοροποιούν το κοινωνικοοικονομικό προφίλ των «νέων» και των «παλαιών» μαθητών είναι και αυτές που προσδιορίζουν, με τη μεγαλύτερη στατιστική σημαντικότητα, την πιθανότητα ένας μαθητής να είναι «νέος». Συγκεκριμένα, οι μαθητές που έχουν τη μεγαλύτερη πιθανότητα να φοιτούν στην Α΄ Λυκείου και να έχουν εισέλθει στα Πειραματικά Λύκεια με εξετάσεις, είναι αυτοί που παρουσιάζουν υψηλές σχολικές επιδόσεις, αυτοί των οποίων οι μητέρες και δευτερευόντως οι πατέρες έχουν υψηλό εκπαιδευτικό επίπεδο και οι πατέρες είναι «μικροί» εργοδότες. Οι μεταβλητές με τη μεγαλύτερη στατιστική σημαντικότητα για τη φοίτηση ενός μαθητή στην Α΄ τάξη είναι η σχολική επίδοση και το εκπαιδευτικό επίπεδο της μητέρας και επομένως αφορούν πρωτίστως το εκπαιδευτικό υπόβαθρο των ίδιων των μαθητών και των γονέων τους και δευτερευόντως την οικονομική τους κατάσταση.

Το υψηλό εκπαιδευτικό επίπεδο των μητέρων των «νέων» μαθητών και τα υψηλά ποσοστά απασχόλησής τους σε επαγγέλματα που σχετίζονται με την ελληνική εκπαίδευση επηρεάζουν σε σημαντικό βαθμό την εκπαιδευτική πορεία των παιδιών τους: παρά τη σύγκλιση στους κοινωνικούς ρόλους μεταξύ των δύο γονέων εντός της ελληνικής οικογένειας που έχει παρατηρηθεί κατά τις τελευταίες δεκαετίες, η ανατροφή των παιδιών εξακολουθεί, εν πολλοίς, να αποτελεί ευθύνη της μητέρας. Είναι, επομένως, πιθανό οι μητέρες με υψηλό εκπαιδευτικό επίπεδο και αυτές που, επιπρόσθετα, ασκούν συναφή με την εκπαίδευση επαγγέλματα να ανάγουν τη γνώση σε ύψιστης σημασίας αξία και να τη μεταλαμπαδεύουν ως τέτοια στα παιδιά τους. Πρακτική εκδήλωση αυτής της τάσης είναι η με μεγαλύτερη συχνότητα προτίμηση των ΠΣ για τη φοίτηση των παιδιών τους. Με βάση ακόμη την ανάλυση των δεδομένων της έρευνας, τα υψηλά εκπαιδευτικά αποτελέσματα των «νέων» μαθητών, όπως προκύπτουν από τον υψηλό μέσο όρο επίδοσης (19,3) που σημείωσαν κατά την προηγούμενη της διεξαγωγής της έρευνας σχολική χρονιά (2012-2013), δεν φαίνεται να είναι απότοκα μιας έντονης διαφοροποίησης στο επίπεδο της κοινωνικής διαστρωμάτωσης (κυρίως εισόδημα και επάγγελμα) εν συγκρίσει με τους «παλαιούς» (μέσος όρος επίδοσης: 16,9). Πρόκειται, σε ένα βαθμό για διαφορά μορφωτικού προσανατολισμού των γονέων⁷, συνέπεια του οποίου είναι η διαμόρφωση ενός περιβάλλοντος υψηλών εκπαιδευτικών προσδοκιών για τα παιδιά τους, μέσω των οποίων ενισχύεται η προσπάθεια των μαθητών για επίτευξη υψηλών σχολικών επιδόσεων.

⁷ Επισημαίνεται ότι από την εκτίμηση μιας σειράς συσχετίσεων με εξαρτημένη μεταβλητή τον Μ.Ο. ετήσιας σχολικής επίδοσης και ανεξάρτητες κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά των μαθητών, η μεταβλητή με την υψηλότερη στατιστική σημαντικότητα ήταν το εκπαιδευτικό επίπεδο της μητέρας ($p=0,001$).

Συμπεράσματα – Προτάσεις

Από την επεξεργασία των εμπειρικών δεδομένων και τη σύγκριση των κοινωνικοοικονομικών χαρακτηριστικών των «παλαιών» και των «νέων» μαθητών των ΠΣ, με στόχο να διερευνηθεί ο βαθμός στον οποίο αυτά διαφοροποιούνται, προκύπτουν μικρές αποκλίσεις στην κοινωνική τους διαστρωμάτωση. Συγκεκριμένα, το μέσο μηνιαίο εισόδημα των γονέων των «νέων» μαθητών είναι ελάχιστα διαφοροποιημένο προς τα πάνω από αυτό των γονέων των «παλαιών» μαθητών. Η ίδια παρατήρηση ισχύει και για τις συνθήκες στέγασής τους (ιδιοκτησία και αντικειμενική αξία ακινήτου στο οποίο διαβιούν και ευρυχωρία).

Ομοίως, η επαγγελματική διαστρωμάτωση των γονέων των «νέων» και των «παλαιών» μαθητών δεν παρουσιάζει στατιστικά σημαντικές διαφορές. Την πλειονότητά τους αποτελούν οι κατηγορίες των μεσαίων δημόσιων και ιδιωτικών υπαλλήλων, των Ελεύθερων Επαγγελματιών και των Αυτοαπασχολούμενων. Η βασική και στατιστικά σημαντική διαφορά είναι ότι υψηλότερο ποσοστό των γονέων και κυρίως των μητέρων των «νέων» μαθητών ασκούν επαγγέλματα που σχετίζονται με την ελληνική εκπαίδευση.

Το πρώτο βασικό συμπέρασμα της έρευνας είναι ότι το σημαντικότερο στοιχείο κοινωνικής διαστρωμάτωσης που διαφοροποιεί τις δύο ομάδες μαθητών είναι το εκπαιδευτικό επίπεδο των γονέων τους. Συγκεκριμένα, οι πατέρες των «νέων» μαθητών υπερέχουν σημαντικά αυτών των «παλαιών» στους κατόχους πανεπιστημιακού τίτλου, ενώ οι μητέρες στις κατόχους μεταπτυχιακού/διδακτορικού διπλώματος. Οι διαφορές αυτές είναι στατιστικά σημαντικές. Το δεύτερο βασικό συμπέρασμα είναι ότι το επίπεδο εκπαίδευσης των γονέων, τόσο των «νέων», όσο και των «παλαιών» μαθητών είναι σημαντικά υψηλότερο σε σχέση με το αντίστοιχο των μόνιμων κατοίκων της Θεσσαλονίκης. Αυτό σημαίνει ότι ανεξαρτήτως του τρόπου εισαγωγής των μαθητών στα ΠΣ, το δείγμα των μαθητών που φοιτούν σε αυτά δεν είναι ούτε αντιπροσωπευτικό του συνόλου, αλλά ούτε και τυχαίο. Το γεγονός αυτό θέτει εν αμφιβόλω το επιχείρημα ότι η εισαγωγή των μαθητών στα ΠΣ με κλήρωση διασφαλίζει ένα τυχαίο και αντιπροσωπευτικό δείγμα μαθητών για την εφαρμογή καινοτόμων μεθόδων διδασκαλίας ή/και προγραμμάτων σπουδών.

Αξίζει να υπογραμμιστεί ακόμη ότι, βάσει της οικονομετρικής ανάλυσης που διενεργήθηκε στα δεδομένα της έρευνας, οι κοινωνικοοικονομικής φύσης μεταβλητές που διαφοροποιούν τις δύο κατηγορίες μαθητών και αυξάνουν την πιθανότητα ένας μαθητής να φοιτά στα ΠΣ κατόπιν εξετάσεων είναι με φθίνουσα στατιστική σημαντικότητα οι υψηλές σχολικές επιδόσεις των «νέων» μαθητών, το υψηλό εκπαιδευτικό επίπεδο της μητέρας τους, το επίπεδο εκπαίδευσης του πατέρα και η ένταξη του πατέρα στην επαγγελματική κατηγορία των «μικρών» εργοδοτών.

Αναμφίβολα, τα παραπάνω ευρήματα αφορούν μόνο το πρώτο έτος λειτουργίας του θεσμού των ΠΣ υπό τον Ν.3966/2011 και επομένως η επαλήθευση ή μη της ισχύος τους απαιτεί τη διενέργεια περισσότερων ερευνών και σε βάθος χρόνου. Ωστόσο, η εφαρμογή του συστήματος πρόσβασης στα ΠΣ με εξετάσεις για δύο μόνο συνεχή έτη θέτει αφεαυτής χρονικούς περιορισμούς στη διεξαγωγή επιπλέον σχετικών συγκριτικών ερευνών.

Από την παρούσα έρευνα διαπιστώνεται ότι η μεταβολή της διαδικασίας εισαγωγής στα ΠΣ δεν οδήγησε –για το χρονικό διάστημα που τέθηκε σε ισχύ– σε διαφοροποίηση του κοινωνικοοικονομικού προφίλ των «νέων» μαθητών σε σύγκριση με το αντίστοιχο των «παλαιών» μαθητών και επομένως δεν επιβεβαιώνεται ερευνητικά η υπόθεση ότι τα

συγκεκριμένα σχολεία θα μετατραπούν σε σχολεία που θα απευθύνονται μόνο στους μαθητές που προέρχονται από τα υψηλότερα κοινωνικοοικονομικά στρώματα. Άλλωστε το μόνο κριτήριο που αποτελεί προϋπόθεση για την εισαγωγή των μαθητών στα ΠΣ με το σύστημα των εξετάσεων, είναι οι υψηλές, συγκριτικά με τους υπόλοιπους μαθητές που συμμετέχουν στις εξετάσεις, επιδόσεις τους και όχι άλλα κοινωνικοοικονομικά τους χαρακτηριστικά· καθώς λοιπόν η επιλογή βασίζεται στην επίδοση, μαθητές από λιγότερο ευνοημένα κοινωνικά στρώματα, οι οποίοι χαρακτηρίζονται από ανθεκτικότητα και ισχυρά εσωτερικά κίνητρα για μάθηση μπορούν επίσης να επιτύχουν την εισαγωγή τους σε ένα ΠΣ.

Όπως, άλλωστε, προαναφέρθηκε, η βασική διαπίστωση της έρευνας ως προς τα κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά των μαθητών αφορά το υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης των γονέων των «νέων» μαθητών· τα ΠΣ διαπιστώθηκε ότι αποτελούν τα σχολεία προτίμησης γονέων υψηλού εκπαιδευτικού επιπέδου που, όμως, δεν ανήκουν ταυτόχρονα στα υψηλότερα οικονομικά στρώματα, ενώ η επαγγελματική τους σταδιοδρομία σχετίζεται συχνά με την ελληνική εκπαίδευση. Λόγω του υψηλού εκπαιδευτικού επιπέδου –και στο βαθμό που ασκούν συναφή με την ελληνική εκπαίδευση επαγγέλματα– φαίνεται να προσανατολίζουν τα παιδιά τους προς τη γνώση, να έχουν άμεση αντίληψη και επίγνωση των παθογενειών του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος και να θεωρούν τα ΠΣ παράγοντα μετριασμού και ανάσχεσής τους. Συνεπώς, προτρέπουν τα παιδιά τους να επιδιώξουν τη φοίτησή τους σε αυτά. Η διαπίστωση αυτή επιβεβαιώνεται από το γεγονός ότι το επίπεδο εκπαίδευσης των μητέρων των «νέων» μαθητών είναι ιδιαίτερα υψηλό και το γεγονός ότι η ανατροφή των παιδιών στην ελληνική οικογένεια εξακολουθεί να αποτελεί κύρια μέριμνα της μητέρας. Επομένως, παρά τις επιμέρους διαφοροποιήσεις, δεν επιβεβαιώνεται ερευνητικά ότι τους μαθητές των δύο ομάδων χωρίζουν έντονες διαφορές ως προς την κοινωνικοοικονομική τους διαστρωμάτωση. Πρόκειται για διαφορά μορφωτικού προσανατολισμού των γονέων.

Ωστόσο αντικείμενο προβληματισμού θα πρέπει να αποτελέσει το δεύτερο βασικό συμπέρασμα της έρευνας, ότι δηλαδή, ενώ οι δύο ομάδες των «παλαιών» και των «νέων» μαθητών των ΠΣ δεν διαφέρουν σημαντικά με βάση το κοινωνικοοικονομικό τους προφίλ, διαφέρουν και οι δύο σε σημαντικό βαθμό όσον αφορά το επίπεδο εκπαίδευσης των γονέων σε σύγκριση με το αντίστοιχο του συνόλου των κατοίκων της Θεσσαλονίκης. Η διαπίστωση αυτή επιβεβαιώνει το εγνωσμένο πρόβλημα, που αναλύθηκε εκτενώς στη θεωρητική συζήτηση, των διαφοροποιητικών επιδράσεων της οικογένειας, τις οποίες το σχολείο με τις εξισωτικές του επιδράσεις δεν μπορεί να αντισταθμίσει απόλυτα. Το πρόβλημα αυτό ισχύει για όλους τους τύπους σχολείων και όχι μόνο για τα ΠΣ. Για το λόγο αυτό, ακόμη και όταν προωθούνται στο πλαίσιο της ισότητας των ευκαιριών ευνοϊκές εκπαιδευτικές ρυθμίσεις, αυτοί που τις αξιοποιούν φαίνεται να είναι σε μικρότερο βαθμό οι κοινωνικά ασθενέστεροι, στους οποίους ουσιαστικά απευθύνονται, καθώς τίθεται σε λειτουργία η πρωτογενής (primary effect) και η δευτερογενής επίδραση του κοινωνικού στρώματος (secondary effect), στην οποία αναφέρεται ο Boudon.

Αν επομένως είναι με μεγαλύτερη πιθανότητα αναμενόμενο οι γονείς υψηλού εκπαιδευτικού επιπέδου να επιδιώκουν να μεταλαμπαδεύσουν στα παιδιά τους το ενδιαφέρον τους για τη γνώση και να αναζητούν γι' αυτά τις καλύτερες, κατά την εκτίμησή τους, μαθησιακές προϋποθέσεις, με ποιον τρόπο θα διασφαλιστεί τόσο η ισότητα ευκαιριών όσο και η παροχή ποιοτικής εκπαίδευσης σε όλους; Στο βαθμό που ο θεσμός των ΠΣ υπηρετεί το στόχο της παροχής ποιοτικής εκπαίδευσης –υπόθεση που θα επιβεβαιωθεί ή θα διαψευστεί με την πραγματοποίηση ικανού αριθμού ερευνών– θα πρέπει αφενός να

διαχυθούν τα αποτελέσματά του, ώστε να καταστεί δυνατός ο περιορισμός των διαταρακτικών επιδράσεων της οικογένειας και η αξιοποίηση των εκπαιδευτικών ευκαιριών σε μεγαλύτερο ποσοστό από μαθητές που ανήκουν σε διαφορετικά κοινωνικά και λιγότερο μορφωσιογενή στρώματα και αφετέρου να διασφαλιστεί ότι δεν υπεισέρχονται και άλλοι παράγοντες που λειτουργούν ανασταλτικά στη φοίτηση στα συγκεκριμένα σχολεία, όπως για παράδειγμα οι χωροταξικοί.

Ασφαλώς, στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα οι αποφάσεις αυτές λαμβάνονται σε επίπεδο ιθυνόντων της εκπαιδευτικής πολιτικής· ωστόσο, θα πρέπει να τονιστεί και σε αυτό το σημείο το γεγονός ότι η επιλογή και εφαρμογή, όπως και η κατάργηση συγκεκριμένων μέτρων θα πρέπει να στηρίζεται, όπως σε όλες τις αναπτυγμένες δυτικές κοινωνίες, σε ερευνητικά δεδομένα και να αποτελεί προϊόν προσεκτικού σχεδιασμού. Άλλωστε, όπως έχει επισημανθεί (Παπαμαθαίου & Κλώντζα, 2015) στόχος μιας σύγχρονης ανεπτυγμένης κοινωνίας θα έπρεπε να είναι να παρέχουν όλα τα σχολεία εκπαίδευση στην υψηλότερη δυνατή ποιότητα και όχι να ενεργοποιούνται ή να απενεργοποιούνται εκπαιδευτικά μέτρα και θεσμοί χωρίς να προηγηθεί αποτίμηση του εκπαιδευτικού έργου τους και επομένως της αποτελεσματικότητάς τους και της συμβολής τους ή όχι στην προσπάθεια για αναβάθμιση της ποιότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης.

Αναφορές

- Bell, D. (1974). *The Coming of Post-Industrial Society*. New York: Basic Books.
- Borland, J. H., Schnur, R., & Wright, L. (2000). Economically disadvantaged students in a school for the academically gifted: a post positivist inquiry into individual and family adjustment, *Gifted Child Quarterly*, 44(1), 13-32.
- Boudon, R. (1974). *Education, Opportunity and Social Inequality. Changing Prospects in Western Society*. New York: Wiley.
- Brennan, J. (2004). The social role of the contemporary university: contradictions, boundaries and change. *Ten years on: changing higher education in a changing world* (pp. 22-26). Center for Higher Education Research and Information Report, The Open University U.K. Retrieved 30-12-2014, from <https://www.open.ac.uk/cheri/documents/ten-years-on.pdf>
- Hebert, T. P. (2002). Educating gifted children from low socioeconomic backgrounds: creating visions of a hopeful future, *Exceptionality*, 10(2), 127-138.
- Horn, L. J., & Chen, X. (s.a.). *Toward Resiliency: At-Risk Students Who Make It to College*. Office of Educational Research and Improvement, USA. Retrieved 28-12-2013, from <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.197.9171&rep=rep1&type=pdf>
- Nash, R. (2010). *Explaining Inequalities in School Achievement: A Realist Analysis*. Padstow, Cornwall: TJ International Limited.
- OECD (2009). *Economic Surveys. Greece*, vol. 15. Paris: OECD. Retrieved 11-01-2016, from <http://docs.glotta.ntua.gr/International/OECD/1009151etemp.pdf>
- OECD (2010). *PISA 2009 at a Glance*. Paris: OECD. Retrieved 11-01-2016, from: <http://www.oecd.org/pisa/46660259.pdf>
- OECD (2011). *Education at a Glance 2011*. OECD Indicators. Paris: OECD. Retrieved 11-01-2016, from http://www.oecd-ilibrary.org/education/education-at-a-glance-2011_eag-2011-en
- OECD (2014). *PISA 2012 Results in Focus. What 15-year-olds know and what they can do with what they know*. Paris: OECD. Retrieved 11-01-2016, from <http://www.oecd.org/pisa/keyfindings/pisa-2012-results-overview.pdf>
- Γεωργιάδης, Ν. Μ., & Χιωτέλης, Ν. (2013). *Με αφορμή δημοσιεύματα στον Τύπο για τα "Πρότυπα Πειραματικά" (περί "αριστείας" διαγωνισμού εισαγωγής, αξιολόγησης των εκπαιδευτικών και άλλες ιστορίες)*. Ανακτήθηκε στις 28-12-2013, από

- <https://www.alfavita.gr/tags/%CE%BD%CE%AF%CE%BA%CE%BF%CF%82-%CF%87%CE%B9%CF%89%CF%84%CE%AD%CE%BB%CE%B7%CF%82>
- UNICEF (2012). *Η κατάσταση των παιδιών στην Ελλάδα 2012*. Αθήνα: Ελληνική Επιτροπή Unicef. Ανακτήθηκε στις 11-01-2016, από <https://www.unicef.gr/uploads/filemanager/PDF/info/children-in-Greece-2012.pdf>
- Γουδήρας, Δ. (2013). *Επιλογή μαθητών στα Πρότυπα Πειραματικά Σχολεία*. Μακεδονία, 27/02/2013. Ανακτήθηκε στις 28-12-2013, από http://www.makthes.gr/articles/GR/Apypseis/Apypseis/Epilogi_mathiton_sta_Protypa_Peiramatika_Sholeia
- ΕΛ.ΣΤΑΤ. (2011). *Απογραφή πληθυσμού*. Ανακτήθηκε στις 22-08-2015, από <http://www.statistics.gr/el/2011-census-pop-hous>
- ΕΛ.ΣΤΑΤ. (2012). *Περιφερειακοί Εθνικοί Λογαριασμοί*. ΕΛ.ΣΤΑΤ.: Αθήνα.
- Κελπανίδης, Μ. (1991). *Κράτος Πρόνοιας και Εκπαίδευση*. Θεσσαλονίκη: Αδελφοί Κυριακίδη.
- Κελπανίδης, Μ. (2012). *Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης. Θεωρίες και πραγματικότητα*. Θεσσαλονίκη: Ζυγός.
- Ξωχέλλης, Π. Δ. (1997-98). Σχολείο και εκπαιδευτικός μπροστά στις σύγχρονες απαιτήσεις και προκλήσεις: η ποιοτική διάσταση στην εκπαίδευση ως διέξοδος και προοπτική;, *Μακεδνόν*, 4, σσ. 3-19.
- Ξωχέλλης, Π. Δ. (2005). *Ο εκπαιδευτικός στον σύγχρονο κόσμο*. Αθήνα: τυπωθήτω.
- Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (2008). *Η Ποιότητα στην Εκπαίδευση. Έρευνα για την Αξιολόγηση Ποιοτικών Χαρακτηριστικών του Συστήματος Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης*. Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. Ανακτήθηκε στις 30-11-2014, από <http://hdl.handle.net/10795/83>, <http://repository.edulll.gr/83>
- Παπαματθαίου, Μ. (2013). Θ. Παπαθεοδώρου: Δεν θέλουμε σχολεία οικονομικής και κοινωνικής ελίτ. Συνέντευξη του Υφυπουργού Παιδείας Θ. Παπαθεοδώρου. *Το Βήμα*, 17/02/2013. Ανακτήθηκε στις 28-12-2013, από <http://www.tovima.gr/society/article/?aid=498688>
- Παπαματθαίου, Μ., & Κλώντζα, Ο. (2015). Όλα τα σχολεία μας έπρεπε να είναι πρότυπα. *Το Βήμα*, 01/03/2015. Ανακτήθηκε στις 20-09-2015, από <http://www.tovima.gr/society/article/?aid=681273>
- Ποιμενίδου, Δ. (2015). *Το επίπεδο του επιστημονικού λόγου των φοιτητών και φοιτητριών ως προϋπόθεση ακαδημαϊκών σπουδών και η διαχρονική μεταβολή του 1990-2010*. Αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή, Τομέας Παιδαγωγικής, Φιλοσοφική Σχολή, ΑΠΘ.
- Πυργιωτάκης, Ι. Ε., & Κανάκης, Ι. Ν. (επιμ.) (1992). *Παγκόσμια κρίση στην εκπαίδευση: Μύθος ή πραγματικότητα*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Husén, T. [1979] (1991). Υπάρχει πτώση των "Standards";. Στο: Μ. Κελπανίδης, (επιμ.), *Κράτος Πρόνοιας και Εκπαίδευση*. Θεσσαλονίκη: Αδελφοί Κυριακίδη, σσ. 449-477.
- Husén, T. (1992). *Η αμφισβήτηση του σχολείου. Μία συγκριτική μελέτη για το Σχολείο και το μέλλον του στις δυτικές κοινωνίες*, μετάφραση: Παναγιώτα Σ. Χατζηπαντελή. Αθήνα: προτάσεις.

Παράρτημα

Εξήγηση ανεξάρτητων μεταβλητών

Ανεξάρτητη μεταβλητή	Εξήγηση
Φύλο	0=Κορίτσι, 1=Αγόρι
Σχολική επίδοση	Μ.Ο. ετήσιας σχολικής επίδοσης κατά την προηγούμενη σχολική χρονιά
Εκπαιδευτικό επίπεδο πατέρα και μητέρας	1=Έως πρωτοβάθμια εκπαίδευση, 2=Έως δευτεροβάθμια εκπαίδευση, 3=Έως τριτοβάθμια εκπαίδευση, 4=Μεταπτυχιακό/Διδακτορικό
Μηνιαίο εισόδημα πατέρα και μητέρας	1=0-300 ευρώ έως 9=πάνω από 2101 ευρώ μηνιαίως
<i>Επαγγελματική ιεραρχία πατέρα και μητέρας</i>	
Δεν εργάζεται	} 0=Όχι, 1=Ναι
Εργάτης	
Κατώτερος δημόσιος υπάλληλος	
Μεσαίος δημόσιος υπάλληλος	
Ανώτερος δημόσιος υπάλληλος	
Κατώτερος ιδιωτικός υπάλληλος	
Μεσαίος ιδιωτικός υπάλληλος	
Ανώτερος ιδιωτικός υπάλληλος	
Αυτοαπασχολούμενος (π.χ., αγρότης, ιδιοκτήτης ατομικής επιχείρησης κλπ.)	
Ελεύθερος επαγγελματίας (π.χ. γιατρός, δικηγόρος, επιστήμονας, κλπ.)	
Εργοδότης (με λιγότερους από 5 υπαλλήλους)	
Εργοδότης (με περισσότερους από 5 υπαλλήλους)	